

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

УДК: 378-022.332+37.091.113+347.56

Лілія Вознюк

МЕТОДОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

Стаття присвячена проблемам формування та розвитку методологічної культури вчителя. Розглядається питання забезпечення неперервності у післядипломній педагогічній освіті. Методологія дослідження представлена характеристикою основних підходів до розвитку методологічної культури вчителя. Представлено наукові дослідження щодо розвитку методологічної культури учителя в системі післядипломної освіти. Розкрито значущість формування методологічної культури вчителя в закладах післядипломної педагогічної освіти. Визначено взаємозв'язок між післядипломною освітою та рівнем методологічної культури вчителя.

Ключові слова: методологічна культура вчителя, професійна компетентність, система післядипломної педагогічної освіти, неперервна педагогічна освіта.

Вознюк Л. Методологическая культура учителя: проблемы формирования и развития.

В статье раскрыты проблемы формирования и развития методологической культуры учителя. Рассматривается проблема обеспечения непрерывности в последипломном педагогическом образовании. Методология исследования представлена характеристикой основных подходов в развитии методологической культуры учителя. Представлены научные исследования по вопросу развития профессиональной компетентности учителя в системе последипломного образования. Потребность формирования методологической культуры учителя обусловлена инновационным развитием отечественного образования. Определена взаимосвязь между последипломным образованием и уровнем методологической культуры учителя

Ключевые слова: методологическая культура учителя, профессиональная компетентность учителя, система последипломного педагогического образования, непрерывное образование.

Інформаційні, високотехнологічні здобутки сучасного людства актуалізували проблему радикального оновлення загальної середньої освіти. Змінюється зміст шкільної освіти, запроваджуються інноваційні технології, урізноманітнюються форми та методи педагогічної діяльності. Особливого значення в таких умовах набуває професійна компетентність учителя, його готовність до змін, переорієнтація його мислення з традиційного на інноваційне, наукове, базою якого є методологічні знання та досвід рефлексії самосвідомості професіонала. Тому важливою складовою професійної майстерності сучасного вчителя є його методологічна культура.

Варто зазначити, що педагогічні аспекти вивчення методологічної культури вчителя ґрунтовно висвітлені в працях О. Дубасенюк, П. Кабанова, В. Кравцова, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, О. Ходусова та ін. На противагу традиційному уявленню про методологічну культуру, яка пов'язувалася виключно з дослідно-експериментальною діяльністю педагога, дослідники стверджують, що ця культура необхідна в практичній діяльності, оскільки є важливою умовою функціональної ефективності вчителя. Однак поза увагою дослідників залишилися проблеми розвитку методологічної культури в системі неперервної професійної діяльності. Недостатньо дослідженими залишаються проблеми взаємозв'язку всіх структурних ланок неперервної освіти, зокрема й післядипломної, яка суттєво впливає на становлення методологічної культури сучасного вчителя.

Мета дослідження – теоретично визначити основні підходи до формування та розвитку методологічної культури вчителя в системі неперервної педагогічної освіти. Для досягнення мети використано загальнонаукові методи дослідження, зокрема основні положення теорії систем, синергетики, теорії наукового пізнання та теорії педагогічних систем.

Ефективність навчально-виховного процесу, реалізація основних завдань, які постали перед сучасною школою, значною мірою залежать від методологічної культури вчителя – вищого рівня його професіоналізму. Адже адаптація до швидкоплинних змін, зокрема й освітніх, потребує нової форми педагогічної самосвідомості, яка б відповідала потребам і запитам сьогодення. Разом із тим, практика

діяльності сучасної школи свідчить про недостатню готовність вчителя до роботи в таких умовах, що зумовлює низку суперечностей:

– між модернізаційними процесами в Україні та недостатньою методологічною культурою вчителя, що характеризується низьким рівнем методологічних знань, досвіду рефлексії самосвідомості, практики розв'язання завдань дослідницького характеру;

– між зростанням вимог до професійної компетентності вчителя та недостатнім рівнем функціональної ефективності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів у контексті інноваційно-емпіричного досвіду, особистісного ставлення до методологічної культури як нової професійної цінності;

– між необхідністю управління розвитком методологічної культури вчителя та відсутністю необхідних для цього концептуально-модельних та технологічних засад у системі післядипломної освіти.

Розвиток методологічної культури вчителя ґрунтується на засадах нової парадигми професійного розвитку, що призводить до зміни форм і методів професійного зростання, урізноманітнення систем підвищення кваліфікації та збільшення значущості процесів самоосвіти. У контексті нашого дослідження неперервна освіта виступає важливою передумовою розвитку методологічної культури вчителя, що забезпечується засобами освітнього простору відкритого типу, спрямованого на задоволення професійних потреб і запитів. Тому забезпечення умов для постійного підвищення кваліфікації фахівців, безперервного розвитку потенціалу кожного спеціаліста, його інтелектуального та загальнокультурного рівня, отримання професійно необхідних знань та вмій стають визначальними чинниками якості післядипломної освіти.

Теоретичні засади розв'язання проблеми формування методологічної культури майбутнього вчителя обґрунтовані в працях відомих науковців-методологів освіти: С. Гончаренка, В. Загвязінського, В. Краєвського, М. Нікандрова, А. Піскунова, Г. Щедровицького та ін. Важливим у плані пошуків визначення поняття «методологічної культури» може бути дослідження українських учених О. Дубасенюк та В. Кравцова, які розглядають методологічну культуру вчителя як цілісне багаторівневе і

багатокомпонентне утворення в структурі його особистості, що містить педагогічну філософію (переконання), знання педагогічної методології, володіння методами і методологією наукового пізнання, розумову діяльність у режимі методологічної рефлексії, розвинуті здібності критичного аналізу педагогічної дійсності, систему інтеріоризованих педагогічних та загальнолюдських цінностей, котрі визначають професійну свідомість і детерміновані властивості інтегральної індивідуальності [2]. Російський дослідник П. Кабанов визначає методологічну культуру як механізм, який зберігає людину в певному смисловому полі [3].

Отже, аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що поняття «методологічна культура вчителя» охоплює і нову філософію педагогічного мислення, що розуміється як особлива культура наукового мислення вчителя, і форму педагогічної самосвідомості; а також характеризує вищий рівень професіоналізму педагога.

Розглянемо роль післядипломної освіти в процесах розвитку методологічної культури вчителя. Насамперед – це могутній чинник поглиблення професійного досвіду, взаємозбагачення спеціаліста новими перспективними знаннями, мотиватор творчого пошуку педагога. Післядипломна освіта забезпечує всебічний розвиток навчання і самоосвіти особистості з моменту одержання нею диплома про освіту й до кінця її життя, тобто охоплює найтриваліший та найпродуктивніший період життя.

На нашу думку, багатоаспектність функцій і завдань сучасної післядипломної освіти дає можливість швидко реагувати на соціально-економічні, технологічні зміни в суспільстві та забезпечувати професійне зростання педагогів загальноосвітніх навчальних закладів через постійне оновлення напрямів, змісту та форм навчання. Безпосередній двосторонній зв'язок із практикою дозволяє швидше отримати освітній результат; контингент, що навчається і здатний критично оцінювати пропоновані інновації, може безпосередньо брати участь у їх апробації, розвитку й реалізації. Тому в проблемному полі післядипломної освіти важливим завданням стає розвиток методологічної культури вчителя.

Аналіз теорії і практики роботи інститутів післядипломної освіти дозволяє виділити шляхи якісних змін змісту, форм і методів

післядипломної освіти педагогічних кадрів на сучасному етапі розвитку, які полягають в індивідуалізації навчального процесу, в урізноманітненні форм та методів післядипломної освіти. Такий підхід дозволяє змінити акцент з передачі нормативного змісту післядипломної освіти на розвиток індивідуальних систем професійних моделей, які включають особистісно-зорієнтовану орієнтацію, системне бачення педагогічної реальності, орієнтацію в предметній галузі, знання сучасних педагогічних технологій, зарубіжного та інноваційного досвіду, формування методологічної культури педагогів. Отже, система післядипломної педагогічної освіти, з одного боку, має забезпечувати умови для безперервної якісної освіти педагогів, з іншого – стає найбільш гнучкою складовою процесу фахового зростання особистості, відповідно до її запитів та потреб.

Розглянемо окремі підходи до розвитку методологічної культури вчителя в системі сучасної післядипломної педагогічної освіти.

Компетентнісний підхід становить одну із суттєвих складових якості сучасної освіти й представляє методологічні засади всіх людинознавчих наук: філософії, педагогіки, психології, соціології та інших. До основних чинників, які суттєво впливають на зміни у вимогах до професійної компетентності, вчені відносять:

- зміни в суспільному житті й характері праці;
- вплив технологій;
- нове розуміння характеру навчальної діяльності;
- потреба в більшій персоналізації та інноваціях;
- зростаючий міжнародний вимір життя і праці.

Аналіз наукових джерел свідчить, що професійна компетентність розглядається науковцями як певний рівень інтегрування знань, умінь, навичок, досвіду та особистих якостей менеджера освіти, який забезпечує ефективність та якість виконуваної ним професійної діяльності [1]. Український учений А. Фурман зауважує, що професіонал, окрім знаннево-компетентнісного ресурсу як передумови ефективної діяльності, ще й віртуоз методу і стилю повсякденної праці, майстер відшукування оптимальних способів постановки та розв'язання професійних завдань і проблем, прикладний методолог, здатний мистецьки оперувати формами, методами, засобами та інструментами власної мисленнєвої

діяльності [8]. Тому функціонально-діяльнісний підхід дозволяє представити професійну компетентність як єдність теоретичної та практичної готовності вчителя до здійснення його професійної діяльності. У цьому контексті методологічна культура вчителя розглядається вченими як найвищий рівень його професійної компетентності.

На нашу думку, компетентнісний підхід є одним з основних напрямів розвитку та становлення методологічної культури вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти, оскільки характеризує конкурентоспроможність учителя, яку вчені визначають як стійку особистісну властивість свідомо й творчо реалізувати професійну компетентність. Реалізація компетентнісного підходу в системі післядипломної освіти, на думку науковців, залежить від рівня розвитку освітнього середовища цих закладів. Поряд із методологічною, комунікативною, інформаційною, розумовою, соціальною, творчою, ми виділяємо людинознавчу компетентність як суттєву складову професійної діяльності вчителя. Основу людинознавчої компетентності педагога складають: здатність до конструктивної діяльності, уміння працювати з людьми, добре розбиратися у формальних і неформальних взаємовідносинах, уміння вчителя створювати позитивний морально-психологічний клімат у шкільному колективі, поважати людську особистість. Звідси випливає, що післядипломна освіта не повинна зводитися тільки до навчання, розширення професійних компетентностей, а й має передбачати вдосконалення методологічної культури вчителя.

У культурологічному підході сама культура виступає важливим критерієм якості методологічної культури вчителя. В основу цього підходу покладено ідею культури як міру або ступінь духовного розвитку людини. Нові соціокультурні зміни в освіті зумовили важливість проблеми розвитку методологічної культури вчителя як особливої форми його наукового мислення, що проявляється в здатності вчителя творчо мислити, самостійно зіставляти різні точки зору, грамотно виявляти власну позицію, науково її обґрунтовувати та професійно відстоювати. На думку українського вченого Г. Васяновича, компонентів структури культури стільки, скільки видів творчої діяльності особистостей і створених ними цінностей. Саме за цими ознаками в педагогічній науці виділяють педагогічну

культуру та її важливу складову методологічну культуру вчителя. У цьому контексті післядипломна педагогічна освіта є об'єктивним засобом спілкування різних поколінь і категорій освітян, тому сприяє формуванню поглядів на власний професійний досвід з огляду на суспільні виклики до якості освіти, розвиток особистісних і ціннісних орієнтацій, необхідних як для кар'єрного зростання, так і для гармонізації інтелектуальних і духовних сил педагога.

Із становленням нової наукової парадигми – еволюційно-синергетичної – пов'язаний синергетичний підхід у педагогіці, який передбачає аналіз педагогічних явищ із позиції методології синергетики. У нашому дослідженні ми дотримуємося точки зору більшості вчених [1; 5; 9], які вважають, що ідеї синергетики, зокрема поняття самоорганізації, ентропії як міри неорганізованості системи, допомагають зрозуміти неоднорідність, складність самоосвітніх процесів педагога, дають змогу виявити потенційні можливості особистості й забезпечити таким чином ефективний саморозвиток учителя. У системі післядипломної освіти застосування ідей синергетики означає створення в освітньому середовищі умов вибору і надання кожному суб'єкту шансу індивідуального руху до успіху, стимулювання самостійності вибору та ухвалення відповідального рішення, забезпечення розвитку альтернативного та самостійного шляху.

На нашу думку, саме з позицій синергетики можна пояснити вплив особистісного фактора на розвиток методологічної культури педагога. Ми поділяємо погляди Н. Клокар, яка звертає увагу на те, що особливого значення набуває застосування синергетичного підходу в розвитку креативної особистості [4]. Для креативної особистості є характерним так зване дивергентне мислення, коли пошук ідеї одночасно в різних напрямках, не підпорядковуючись єдиній логіці, і завданням педагога в такому випадку стає спрямування навчального процесу до пошуку.

Ціннісний підхід є також одним з пріоритетних, оскільки ціннісні характеристики професійної діяльності тісно взаємопов'язані з особливостями педагогічної діяльності, її соціальною роллю в суспільстві. В основі педагогічної аксіології лежить розуміння і ствердження цінності людського життя, виховання і навчання особистості, її ціннісних орієнтирів. Аксіологія як наука про цінності

виступає важливою складовою нової освітньої парадигми. Звідси цілком природним є застосування аксіологічного підходу до формування та розвитку методологічної культури вчителя, адже цінності педагога визначають цінності вихованців, а відтак і цінності суспільства. Пріоритетними, на думку науковців, у сучасному освітньому просторі мають стати цінності, які відбивають нові погляди на природу людини, її місце у світі, смисл життя, роль системи освіти, школи в розвитку особистості.

На думку вчених, основними критеріями сформованості методологічної культури є методологічні знання, дослідницькі вміння та особистісне ставлення вчителя до методологічної культури як нової педагогічної цінності [2]. Сюди ж ми відносимо використання педагогом науково-педагогічних знань для вдосконалення своєї роботи, зокрема: володіння методами творчої діяльності та використання творчих методів у педагогічній практиці, наявність навичок самостійної науково-дослідної роботи; сформованість навичок роботи з науковою інформацією, основними способами її аналізу та систематизації; здатність застосовувати теоретичні знання у своїй практичній діяльності. Необхідно зазначити, що важливими для реалізації ціннісного підходу та ефективної діяльності післядипломної системи освіти є поповнення новими варіативними формами організації підвищення кваліфікації вчителя, запровадження нових інтегрованих курсів з відповідно проблематикою, спрямованих на перебудову стереотипів діяльності й мислення педагогів.

З урахуванням усього вищезазначеного, ми можемо зробити висновок про пряму кореляцію між наявністю методологічної культури вчителя та успішністю його саморозвитку й професійної діяльності, яка забезпечується узгодженістю дій інститутів післядипломної освіти та самоосвітою педагогів. Цей взаємозв'язок характеризується ефективністю процесу розвитку методологічної культури вчителів в усіх складових системи післядипломної освіти, якісний показник якого визначається логікою та цілепокладанням процесу розвитку методологічної культури вчителів як системного об'єкта, що відображає специфіку розвитку післядипломної освіти, забезпеченням умов для розвитку методологічної культури вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти як

системоутворювального чинника розвитку професійної компетентності педагога.

Аналіз наукових джерел дає змогу виділити такі важливі характеристики методологічної культури вчителя, як його професійна надійність, самоефективність та здатність протистояти синдрому «професійного вигорання».

Поняття «професійна надійність» пов'язується насамперед із безпомилковим виконанням людиною покладених на неї професійних обов'язків. З точки зору інженерної психології, «надійність» визначено як здатність виконувати потрібні функції із заданою точністю, в межах заданого проміжку часу в конкретних умовах діяльності. Сучасні дослідники трактують це поняття і як якість людини, що характеризується здатністю безвідмовно виконувати діяльність протягом певного терміну часу при заданих умовах або як здатністю зберігати потрібну якість у встановлених умовах протягом заданого часу [3]. З точки зору нашого дослідження, поняття «професійна надійність» характеризує одну зі складових методологічної культури вчителя, що визначається його функціональною ефективністю. Наявність у педагога методологічної культури вважається головною ознакою його професійної надійності [2].

Теорія і практика сучасної шкільної освіти дає змогу виявити взаємозв'язок між професійною надійністю вчителя та його самоефективністю. Провідна ідея концепції самоефективності базується на вмінні людей усвідомлювати свої здібності та вибудовувати поведінку, яка б відповідала специфічній задачі або ситуації. Отже, самоефективність являє собою важливу особистісну характеристику, яка проявляється в почутті власної компетентності та ефективності, а також у вірі у власні можливості щодо виконання педагогічних завдань.

Важливе значення самоефективність відіграє в період розвитку та становлення методологічної культури вчителя, адже віра у власну ефективність та компетентність полегшує адаптацію до нових педагогічних вимог, сприяє розкриттю здібностей та можливостей особистості, підвищує його мотивацію, допомагає уникнути синдрому «професійного вигорання». До важливих ознак синдрому «професійного вигорання» ми відносимо і втрату внутрішньої

мотивації вчителя до здійснення власної професійної діяльності, що характеризується відсутністю бажання працювати творчо, самовдосконалюватися, саморозвиватися. Серед причин синдрому «професійного вигорання», на нашу думку, є відсутність або недостатній рівень методологічної культури вчителя. Тому розвиток методологічної культури вчителя є важливою умовою уникнення синдрому «професійного вигорання». Уникнути цього синдрому вдається не кожному вчителю. Особливості педагогічної діяльності, невміння адаптуватися до швидкоплинних змін, невміння правильно приймати рішення в складних педагогічних ситуаціях свідчить про відсутність або недостатній рівень методологічної культури вчителя, що призводить до синдрому «професійного вигорання».

У розвитку методологічної культури вчителя важливе значення відіграє ефективна система самоосвіти вчителя. Аналіз теорії і педагогічної практики сучасної шкільної освіти дозволяє трактувати поняття «самоосвіта педагога» як безперервний процес його саморозвитку та самовдосконалення. Насамперед – це свідомо діяльність учителя щодо вдосконалення власної професійної компетентності. Самоосвіту вчителя дослідники визначають як основну форму підвищення його професійної компетентності [7]. Такий процес характеризується цілеспрямованістю, системністю та здатністю педагога до саморозвитку та самореалізації. Види діяльності вчителя в процесі самоосвіти охоплюють не тільки професійно-діяльнісну сферу, а також особистісно-професійну та емоційно-вольову сфери. Насамперед мова йде про організацію власної розумової діяльності, позитивну спрямованість на інноваційні зміни, уміння виходити із кризових і складних педагогічних ситуацій.

Аналіз теоретичних джерел доводить важливість неперервної освіти в процесі розвитку та становлення методологічної культури вчителя. Неперервна освіта як світова тенденція розвитку сучасного суспільства передбачає постійний загальний і професійний супровід зростання особистості педагога. У даному контексті система післядипломної освіти виступає в ролі системоутворювального фактора розвитку методологічної культури вчителя. Зважаючи на те, що методологічна культура є основою професійної компетентності вчителя, система післядипломної освіти здійснює організаційно-

управлінський супровід самонавчання та саморозвитку педагога і сприяє таким чином його професійному зростанню. Сутність феномена «розвиток методологічної культури вчителя в системі післядипломної освіти» ми розуміємо як реально емпірично верифікований процес становлення методологічної культури вчителя у системі післядипломної освіти, що характеризується:

– взаємоузгодженістю дій інститутів післядипломної освіти та самоосвітою педагогів;

– цілеспрямованістю організаційно-управлінського супроводу процесу самонавчання та саморозвитку педагога в контексті розвитку методологічної його культури;

– ефективними комунікаціями у взаємодії між учителем та іншими суб'єктами цілісного освітнього простору відкритого типу у контексті становлення його методологічної культури.

Отже, аналіз теоретичних джерел доводить важливість неперервної освіти в процесі розвитку та становлення методологічної культури вчителя. Перспективними для розвитку вітчизняної післядипломної педагогічної освіти вітчизняні науковці вважають підходи розвинених європейських країн, серед яких технологічні, рефлексивні та проектні концептуально-організаційні моделі навчання.

Література

1. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті [Електронний ресурс] / І. Д. Бех. – Режим доступу : <http://www.ipv.org.ua/component/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>. **2. Дубасенюк О. А.** Формування методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення у сфері педагогіки / О. А. Дубасенюк // Професійна освіта : педагогіка і психологія / [за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало]. – Київ, 2009. – Вип. XI. – С. 67-74. **3. Кабанов П. Г.** Вопросы совершенствования методологической культуры педагога [Электронный ресурс] / П. Г. Кабанов. – Режим доступа : <http://www.asf.ru/Publ/monogr/soderz.html>. **4. Клокар Н. І.** Підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти регіону на засадах диференційованого підходу : [монографія] / Н. І. Клокар. – К. : [б.в], 2010. – 528 с. **5. Олійник В. В.** Проблеми та шляхи розвитку системи післядипломної педагогічної освіти України в сучасному полікультурному суспільстві / В. В. Олійник // Вища освіта України. – 2009. – № 4. – С. 24-34. **6. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції : сутність, зміст,**

технології, готовність до змін : [навчально-методичний посібник] / Л. П. Пуховська, М. В. Артюшина, В. Г. Базелюк, П. В. Лушин, О. С. Снісаренко, Л. П. Сніцар, В. Т. Солодков. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 122 с. **7. Пометун О.** Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с. **8. Фурман А. В.** Методолог-професія майбутнього / А. В. Фурман // Психологія і суспільство. – 2016. – № 1. – С. 16-40. **9. Якухно І. І.** Наукові основи інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти : [монографія] / І. І. Якухно. – Житомир : Полісся, 2010. – 524 с. **10. Stoof A.** The bound ary approach of competence : a constructive is taid for under standing and using the concept of competence / A. Stoof, R. L. Martens, J. J. G. Merriënboer, T. J. Bastiaens // Human Resource Development Review. – 2002. – № 1. – P. 345-365.

SUMMARY

Voznyuk I. Methodological culture of a teacher: problems of forming and development.

The article exposes the problems of forming and development of methodological culture of a teacher. The problem of ensuring the continuity of postgraduate education is examined. Research methodology presented characteristics of the main approaches to the development of methodological culture of teachers. The paper considers basic approaches to the development of a teacher's methodological culture. There are presented scientific researchers on questions of development of a teacher's professional competence in the system of postgraduate pedagogical education. In the time of educational system modernization the problem of formation of methodological culture of a teacher, who is independently capable to design the space of pedagogical activity, takes the first place.

In pedagogy methodological culture of a teacher is considered as the premise of formation of his/her professionalism that is the highest indicator of professional readiness, as a component of pedagogical culture and teacher's professional skill; a complete multi-level education including pedagogical philosophy, a methodological reflection, teacher's consciousness, as a compulsory component of a teacher's professional skill. The research provides insight into the essence and the maintenance of methodological culture, its role in the development of teacher's professionalism. It was intercommunicated between the postgraduate education and a level of a teacher's methodological culture. Modern researchers consider methodological culture to be a philosophical culture

of thinking; its significance consists in maintenance of a person's world outlook foundation and personal philosophical self-knowledge.

Education covers all parts of a human life with the purpose of providing its competitiveness at the labour-market and its intellectual wealth. Position on the necessity of a teacher's methodological culture formation is based on the requirements of an innovative vector of the development of Ukrainian education. Certainly, that continuity of pedagogical education in our country is provided by the system of postgraduate pedagogical education, which substantially influences the development and establishment of teacher's methodological culture.

Key words: system of postgraduate pedagogical education, continuous pedagogical education, development of postgraduate pedagogical education, continuing education, methodological culture of a teacher, professional competence of a teacher.

УДК 37.018.26+37.035.2

Ольга Костюк

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО «ШКОЛА – РОДИНА – ГРОМАДА» У АНТИБУЛІНГОВІ РОБОТІ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДЦЮ КАНАДИ

У статті проаналізовано механізм соціального партнерства між школою, родиною та громадою в роботі з профілактики та подолання булінгу серед канадської учнівської молоді. Для дослідження було застосовано низку методів: теоретичні (аналіз та синтез, систематизація, класифікація та узагальнення) та емпіричні. У результаті проведеного аналізу з'ясовано, що тісна співпраця освітян, учнів та їхніх батьків, членів громади і громадських організацій реалізовується в різноманітних формах; їй притаманний системний характер. Досвід Канади щодо антибулінгової роботи з учнівською молоддю становить науковий інтерес та має практичне значення для національної школи.

Ключові слова: булінг, шкільне насилля, агресія, соціальне партнерство, школа, Канада.

Костюк О. Социальное партнерство «школа – семья – общество» в антибуллинговой работе с ученической молодежью Канады.

В статье проанализирован механизм социального партнерства между школой, семьей и обществом в профилактике и борьбе с буллингом среди канадской ученической молодежи. В исследовании был использован ряд методов: теоретические (анализ и синтез, систематизация, классификация и обобщение) и эмпирические. В результате анализа выяснено, что тесное сотрудничество работников образовательной сферы, учеников и их